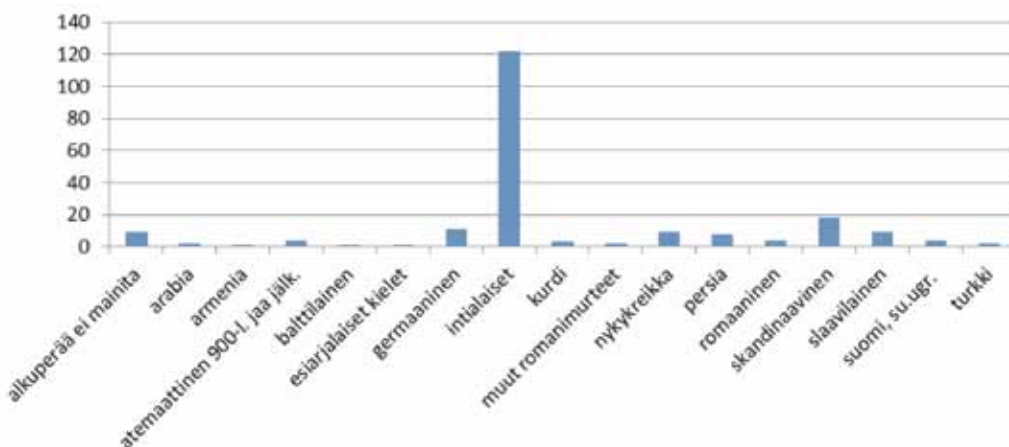

Suomen romanien omaleimainen kieli Internet-keskustelussa

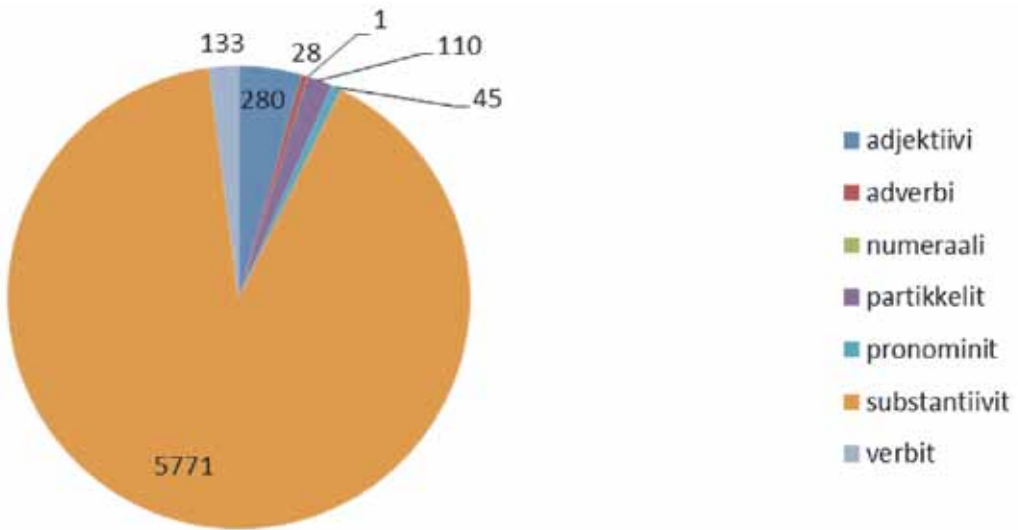
Suomen romanien suomenkielisessä puheessa on omaleimaisia erityispiirteitä, kuten romanikieleen pohjautuvia sanoja ja valtaväestön puheesta poikkeavia merkityksiä joillekuille suomenkielisille sanoille. Nämä erityispiirteet esiintyvät ennen kaikkea romanien keskinäisessä keskustelussa. Internet-keskustelulle on hyvin tyypillistä, että se muistuttaa puhuttua keskustelua. Olen tutkinut väitöskirjaani varten Suomen romanien Internet-keskusteluita Suomi24.fi:n Romano-keskustelupalstalla 2003–2013. Koko aineiston yli 6 700 000 sanan kokonaismäärästä

vain 181 lekseemiä pohjautuvat romanikieleen. Lekseemi on sanaston perusyksikkö, jota kaikkien taivutusmuodot edustavat. Romanikielisiä lekseemejä käytettiin lähdeaineistossa yhteensä yli 6 300 kertaa.

Suurin osa aineiston romanikieleen pohjautuvista sanoista ilmaisee etnisiä alkuperää tehden eron romanin ja ei-romanin välille, kuten romanian tarkoittavat *kaalo*, *romano*, *juuli* (nainen), *jeeno* (mies), sekä ei-romania tarkoittavat *kaajo*, *kääji* (nainen), *siivi/-o* (mies), *räkli* (tyttö) ja *raklo* (poika). Useimpien Internet-keskusteluissa

Kuvio 1. Romanikieleen pohjautuvien sanojen alkuperä Suomi24.fi:n Romano-keskustelupalstalla 2003–2013. Pylväskuvion sivussa olevat numerot ilmaisevat kappalemääriä. Sanojen alkuperän tunnistamisessa on käytetty apuna Pertti Valtosen romanikielen etymologista sanakirjaa (1972).

Kuvio 2. Sanaluokkien esiintymismäärä (kpl) lekseemien taivutusmuotojen kokonaismäärästä Suomi24.fi:n Romano-keskustelupalstalla 2003–2013.

käytettyjen romanikieleen pohjautuvien sanojen juuret ovat sanskritissa, prakritissa ja hindissä sekä osin myös muissa Intian tai sen lähialueiden kielissä. Jotkut harvat sanat ovat syntyneet myöhempien kielikontaktien, kuten slaavilaisten ja germaanisten kielten ja joskus myös suomen vaikutuksesta.

Tutkimusaineiston romanikieleen pohjautuvien lekseemien käytössä esiintyy kaikkien sanaluokkien sanoja, mutta substantiivit ovat näistä yleisimpiä. Myös romanikieleen pohjautuvia verbejä ja adjektiiveja käytetään suomenkielisessä keskustelussa melko paljon. Adverbien, pronominien ja partikkeleiden käyttö on vähäisempää ja numeraaleista löytyi vain yksi esimerkki. Substantiivit hallitsevat vielä voimakkaammin, kun lasketaan yhteen kaikki aineistossa esiintyvät lekseemien taivutusmuodot. Pääasiallinen syy tähän on sanojen *kaalo* ja *kaajo* käytön huomattava yleisyys. Nämä sanat ovat vakiintuneet Suomen romanien suomen kieleen siinä määrin, että ne esiintyvät suomenkielisiä vastineitaan useammin.

Kielen vaihtamista kesken lauseen tai puheenvuoron kutsutaan koodinvaihdoksi. Tutkimusaineistossani tällainen koodinvaihto on hyvin yleistä. Välillä kieltä vaihdettiin takaisin suomeen romanikielisen osan jälkeen. Eräs syy käyttää koodinvaihtoa on kätkeä keskustelun sisältöä romanikieltä osaamattomilta lukijoilta. Romanikielen taito on Suomessa äärimmäisen harvinaista muiden kuin romanien parissa, joten sen käyttö salakielenä on mahdollista ja yleistä. Samanlaista koodinvaihtoa tapahtuu Britannian romaneilla. Toinen yleinen syy koodinvaihtoon suomesta romanikieleen on chattaajan tai puhujan romani-identiteetin ilmaiseminen. Romanikieleen pohjautuvia lauseen osia käytetään myös silloin, kun siihen ei näytä olevan varsinaista syytä. Suomen romanit ovat nykyään äidinkieltään suomen- tai harvemmat ruotsinkielisiä. Koodinvaihdon syynä ei siis ole puutteellinen suomen taito.

Suomenkielisissä lauseissa esiintyy myös usein yksittäinen romanikielinen sana. Yksittäisen sanan vaihtamista romanikielelle käytetään

samaan tapaa kuin kielen vaihtamista pidemmässä lauseenosassa: yksittäinen sana vaihdetaan romanikielelle silloin, kun merkitään Suomen romanikulttuurin tabuaihetta tai tabusanaa, ilmaistaan etnistä identiteettiä tai kätketään sanan merkitys romanikieltä osaamattomilta lukijoilta. Yksittäinen sana voidaan ilmaista romanikielellä myös ilman erityismerkitystä. Aineiston suomenkielisissä lauseissa esiintyy myös romanikielisiä fraaseja ja rakenteita, jotka eivät kaikkien kirjoittajien kohdalla kerro välttämättä romanikielen taidosta; chattaaja ymmärtää ilmaisun merkityksen, mutta ei välttämättä tunne sen kieliopillista rakennetta. Aineistosta löytyy myös suomenkieliseen fraasiin päättyviä romanikielisiä lauseita. Keskustelupalsta-aineiston suomen kielessä esiintyy myös johdannaisia ja yhdyssanoja, jotka sisältävät romanikieleen pohjautuvan osan. Nämä sanat taivutetaan yleensä suomen kieliopin mukaisesti ja niitä esiintyy useissa sanaluokissa.

Tutkimusaineisto osoittaa, että Internet-keskustelussa käytetty suomen kielen muoto vastaa käyttötarkoituksiltaan Suomessa puhuttavaa taivutettua romanikieltä, Suomen romanimurretta, jonka taito on harvinaistunut, vaikka kokonaan romanikielisiä kommenttejäkin esiintyy keskustelupalstalla. Suomen romanit ovat siirtäneet erityisen suomen kielen varianttinsa puhutusta keskustelusta myös Internetissä käytävään keskusteluun.

M i r k k a S a l o

Kirjoittaja on suomen kielen tohtorikoulutettava Helsingin yliopistossa.